

Реконструкція діяхронійного ядра концепту Good (на матеріалі індоєвропейських, прагерманських і давньоанглійських першозначень)

Н. О. Стефанова

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: stefanova.nataliya2017@gmail.com

Paper received 12.10.19; Accepted for publication 29.10.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-210VII61-12>

Анотація. У статті обговорюється питання про онтологічну сутність таких ментальних утворень, як концепти, що мають глибоку діяхронійну природу, яка закладалася ще в період формування первісних світоглядних язичницьких уявлень давніх етносів, зокрема індоєвропейців, до яких на тлі істини і краси належить добро. Розкривається діяхронійна сутність концепту як глибоко-ментального конструкту зі складною мережею концептуальних ознак, утворених шляхом поєднання різноманітних первісних семантичних ознак позначуваних понять, сформованих на основі засобів відображення їхнього змісту у внутрішній формі імен концептів. Основна увага зосереджена на виявленні первісних витоків (джерел) кожної окремої ознаки, що об'єктивує їх передовсім у ціннісному вимірі й відображає колективні архетипні уявлення у даному разі британців про певний концепт. Розроблено ефективний методологічний алгоритм для реконструкції цих уявлень, які збережені й відображені в першозначеннях імені концепту GOOD і які становлять його діяхронійне ядро. Застосовано метод семантичної реконструкції для відновлення першозначень лексеми *good*, зокрема семантичних переходів у різних її дериватах, які сягають як індоєвропейських, так і прагерманських етимонів, а також демонструють зв'язки з семантичними рефлексами інших негерманських мов. Основні першозначення стосуються і.-є. коренів **ghu-to*, **ghut-* “те, що викликається”, а також і.-є. кореня **gheu(e)-* “(ви)кликати, благувати”, а ще “жертвна тварина, принесена божеству” з їх семантичними переходами спершу в п.-герм. форму **guthan* і надалі у д.-сакс., д.-фриз. *god*, д.-в.-н. *got*, гот. *gub*, д.-англ. *gōd* та їхні значення “вища істота, божество; згодом християнський Бог; подібність Бога; Богоподібна (божественна) людина”. З цими значеннями семантично кореспондуються негерманські форми: псл. **zъvati*, санскрит. *huta-* зі значенням “звати, називати”, а також укр. *zvati*, рос. *zvatъ*. На основі цих етимологічних спостережень зроблено припущення про первісну символіку реконструйованих першозначень, яку можна описати як “божественна сутність, яку звуть до принесеної жертви”. Сформульовано гіпотетичний висновок про те, що менталізація уявлень про добро відбувалася протягом тривалого історико-еволюційного періоду спершу в давній міфолого-синкретичній свідомості індоєвропейців, а потім і германців і була пов'язана з виконанням ритуалу колективного єднання для поклоніння божествам за матеріальне благополуччя, яке приносило їм відчуття як внутрішнього психологічного задоволення, так і певного відчуття страху в разі немилості богів. З поширенням християнства і становленням монотеїзму ці уявлення трансформувалися у значення давньоанглійської лексеми *gōd* “доброзичлива, добродісна, обожнена/божественна” тощо людина і закріпилися як етнічні константи релігійно-християнської свідомості давніх британців. Починаючи з 13 ст. у семантичній структурі *gōd* розвинулося значення “милосердна людина”, що дає підстави говорити про набуття цим поняттям морально-етичних ознак.

Ключові слова: концепт GOOD, діяхронійне ядро, семантична реконструкція, першозначення.

Вступ. Когнітивно-семантичний вектор сучасної індоєвропейістики (а якщо точніше – то індогерманістики) продовжує дискусію навколо такого питання, як символіка першозначень, які розглядають у контексті розвитку міфологічного мислення (М. М. Маковський, В. М. Топоров, Т. В. Топорова, Т. Цив'ян, М. І. Толстой та ін.) і які фактично стали попередниками розгалуженої лексико-семантичної системи індоєвропейських мов на пізніших етапах еволюції. В концепціях згаданих та інших учених міфологічний прообраз трактується через поєднання макрокосму і мікркосму, сягаючи основ добра і зла, ентропії і гармонії, життя і смерті тощо.

Ці положення дають підстави говорити про те, що внутрішня форма (тобто першозначення) слова є унікальним джерелом для свідчень давнього синкретизму ідеї (образу/уявлення про іменування речі) та імені (її назви) [9, с. 32]. І в цьому плані погоджуємося з О. В. Тищенко, який пише про те, що в архаїчних ритуальних системах одна й та ж обрядодія одночасно і здійснюється, і описується словесною магичною формулою слова-знака й позначуваної цим словом речі. Відтак, язичницьке розуміння й осмислення природи, її символіка знаходили своє відображення в давніх магичних формулах, які у процесі культурного розвитку оформлювалися у слова.

А оскільки річ в індоєвропейських мовах ототож-

нювалася зі словом, то саме так формувалися першозначення, які відображали уявлення давньої людини про предмети буття. Аналізуючи міфологічне мислення і символіку язичницького культу індоєвропейців, підтверджуються припущення про те, що язичники співвідносили одні й ті ж предмети (речі) із різними предметами, а одна й та ж дія викликала в їх свідомості асоціації з різними діями і пов'язаними з ними предметами [6, с. 41].

У цьому вбачає джерела походження символіки слова Дж. Тресіддер, який у своєму “Словнику символів” пише про те, що, не маючи реальних засобів боротьби зі злими силами природи, архаїчна людина створила свій світ (сакральний код), відмінний від реального (генетичного коду). Одним із основних способів захиститися від реального світу було прагнення не називати ті чи інші предмети й дії іменами, а користуватися численними метафорами-символами. І при цьому більшість символів мали не одне, а кілька значень, бо виражали ідеї, призначені для виконання різного смислового навантаження і, переважно, протилежних смислів. І тому так само як і символ, один і той же індоєвропейській корінь мав здатність виражати протилежні значення [15, с. 6], що відображено у бінарній природі концепту GOOD.

Мета статті – здійснити реконструкцію діяхронійного ядра концепту GOOD на матеріалі індоєвропей-

ських, прагерманських і давньоанглійських першозначень його об'єктивації.

Матеріалом для дослідження є етимологічні джерела [2; 3; 4; 16; 19; 20; 21]. Основним методом для відновлення діахронійного ядра концепту GOOD є метод семантичної реконструкції його імені – лексеми *good* шляхом виявлення семантичних переходів у різних її дериватах, які сягають як індоєвропейських, так і прагерманських етимонів, а також демонструють зв'язки з семантичними рефлексамі інших негерманських мов.

Слово в індоєвропейців було синтезом основних чотирьох ціннісних категорій, що сягають язичницького мислення і відображають язичницьку ментальність, де ключову роль в його семантиці виконувала дихотомія/бінарність і полярність, яка згодом стала онтогносеологічним принципом організації когнітивно-матричної структури концептів, утворених на базі цих категорій – глибоко-ментальних конструктів зі складною мережею концептуальних ознак. Останні демонструють різноманітність семантичних ознак позначуваних понять, сформованих на основі засобів вираження певного змісту, і виявляються шляхом реконструкції внутрішньої форми імен концептів, де криються первісні витоки кожної окремої ознаки, що об'єктивує їх передовсім у ціннісному вимірі й відображає колективні архетипні уявлення у даному разі британців про ці концепти, а також за допомогою реконструкції когнітивних механізмів перенесення їх стереотипних концептуальних ознак із однієї сфери в іншу. Це означає, що ядром кожного бінарно-матричного концепту завжди є цінність, тобто його значимість для культури. І не випадково Ю. С. Степанов назвав концепт “згустком культури” [8]. В основі якого лежить ціннісно-значимий принцип. І тому ще одним з методів для вимірювання (**етносеміометрії**) ціннісного ставлення до певного атрибута культури є метод бінарних опозицій.

Результати дослідження. Розглянемо на прикладі первинної семантизації ціннісних смислів індоєвропейців, відображених у діахронійному шарі матричного концепту GOOD, що становили їхні етнічні константи, зокрема язичницькі, як продукти синкретичної міфологічної свідомості.

Зокрема, що стосується первинної семантизації діахронно-ціннісного ядра концепту GOOD, то етимологія лексеми *good* показує, що сформовані в її семантичній структурі етнічні константи відображали уявлення індоєвропейців про єднання, про колективні дії, насамперед, пов'язані з налагодженням зв'язку з Божествами з метою здобути їхнє покровительство у вигляді дарів матеріальних благ/багатства, але не в розумінні накопичувальних статків, а як обожнення – свідчення близькості до богів (увірування в їх єство, тобто в істину їх божественної сили), як результат прояву добра до тих, хто до них звертається під час ритуалу (і саме такими були первісні язичницькі ціннісні уявлення про добро), які згодом трансформувалися у символіку духовного єднання і надалі – релігійного, тобто єднання з Абсолютним Богом, який і є справжньою “істиною/сутністю” (створеною Ним і наданою людям для праведного життя через віру в Його єство).

У словнику Ю. Покорного лексема *good* має і.-є. природу і сягає кореня **ghedh-*, що мав першозначення “об'єднувати, бути об'єднаним”, “зв'язувати(-ся)” [21, с. 1068], семантичні переходи яких простежуються у д.-інд. *gádhyas* “той, кого слід сильно тримати”, *gadhitas* “стиснутий”, у д.-а. лексемах *gædeling* “друг, приятель”, *(ge)gada* “друг, чоловік”, *geador, tō gædere* “разом”, *gadrian, gæd(e)rian* “збирати(сь)”, у гот. слові *gadiliggs* “двоюрідний брат, кузен”, нім. *Gatte* “чоловік”, які є безпосередньо похідними від п.-герм. форми **gōda*, що мала значення “відповідний, гідний, придатний”, від якої, зокрема, утворилося гот. *gōþs* “хороший” [21].

В. В. Левицький в “Етимологічному словнику германських мов” зіставляє п.-герм. форму **gōda* з іншими реконструйованими етимонами для генетично споріднених слів поза межами германських мов, передовсім, із псл.**godъ*, похідними відповідниками якого є укр. *гожий, годиться, гідний, угода, погода*, рос. *год, годний, погода* та ін. [3, с. 221].

Звісно, ці семантичні припущення потребують ґрунтовніших аргументів із приводу генетичних рефлексів п.-герм. **gōda* і псл.**godъ*, бо окремі етимологи заперечують і фонетичні, і семантичні зв'язки цих коренів. Але коректне прочитання етимологічних версій дає всі наукові підстави для спростування таких тверджень, і саме про це пише В. В. Левицький. Наведено генетичний (як фонеморфологічні похідні, так і семантичні деривати) матеріал для рос. слова *год*, який надалі буде залучено у процесі аналізу семантичних переходів і.-є. і п.-герм. відповідників лексеми *good* в англійській мові.

Ближча етимологія лексеми рос. *год* (або внутрішня реконструкція, яка обмежується залученням відповідників лише зі слов'янської групи мов) пов'язана з діал. формами *góde, gódi, godъ* “достатньо, досить як завершення чогось”, пор.: укр. *год* (“рік”), *gódі* “досить”, ст. сл. *godъ* “час, у значенні строк”, *годовини, гідний*, болг. *godé (кой-годе)* “хто б ні”, с.-хв. *god* “свято”, словен. *god* “пора, стиглість, свято, роковини”, ч. *hod* “час, свято”, п. *godу* (мн.) “святкування”, в.-луж. *hody* (мн.), н.-луж. *gódy* “у значенні народження”. Сюди ж *погода*, рос. *выгода, угода, годный, годиться*. Припускають, що псл.**godъ* також має генетичні зв'язки з лськ. *gads* “рік” [19, с. 191-192; 2, с. 544].

Дальня етимологія (зовнішня реконструкція, яка виходить за межі групи і залучає відповідники з інших мовних груп та окремих мов індоєвропейської мовної сім'ї) засвідчує генетичну спорідненість рос. *год* з лськ. *gadīgs* “здібний, поважний, шанований”, *gadīf* “здобувати, знаходити”, *gadītiēs* “бути, з'являтися”, *gūods* “честь, слава”, лит. *gūdas* “честь, слава, частування”, д.-в.-н. *gigat* “гідний, придатний”, *gatuling* “родич”, с.-в.-н. *(ge)gate* “товариш, чоловік (для дружини)”, с.-н.-н. *gaden* “подобатися”, н.-в.-н. *gätlich* “придатний”, гот. *gadilings*, д.-фризск. *gada* “об'єднувати” (пор., у Ю. Покорного первісну семантику і.-є. кореня **ghedh-* “об'єднувати”), гр. *ἄρα, καράς, χρόνος* “пора/доба, час”, гр. *ἀγαθός* “дорогий/хороший”, алб. *ngae* “випадок, вільний час” [16, с. 426].

Ці попередні етимологічні спостереження дають підстави для припущень про те, що язичницькі уяв-

лення про добро, відображені у наведених першозначеннях індоєвропейських, прагерманських та інших (передовсім, праслов'янських) етимонах, були пов'язані з необхідністю колективного виживання (єднання для полювання, для військових дій, для збирання врожаю (який визрів/є вже досяглим за певний період час для його збирання) “гожих” (гідних у значенні “сильних, міцних, придатних, вірних один одному (див. вище значення “друг, приятель”, і навіть кровно споріднених (значення “брат”)) для цього чоловіків, а також для колективного виконання ритуалу жертвопринесення (дарів) божествам за гарну погоду, завдяки якій досяг вчасно (у відповідний термін) хороший врожай, з одного боку, а також придатний для його подальшого використання, – з іншого. Честь і слава божествам за їхнє покровительство. На наше глибоке переконання, саме так слід читати етимологічні версії генетично споріднених форм: і.-є. *ghedh-, п.-герм. *gōda і псл.*godъ.

І тут у цьому ритуалі важливим було ім'я божества, до якого зверталися (і якому приносили дарунки) і яке з'являлося в уяві язичників у вигляді вже від нього матеріальних дарунків (зокрема досяглого врожаю), які символізували єднання з богами (співпричетність).

Як зазначає Д. Л. Шукуров, у язичництві магічна функція імені божества полягала у тому, що в давніх культурах без нього неможливим був жоден культ. Лише звертаючись до божества на його ім'я, можна було впливати на нього через жертвопринесення (дарунків) і ритуальну подяку тощо. Поіменований бог відгукувався на заклик свого імені, і саме так здійснювався ритуал [18, с. 216].

Пор.: першозначення і.-є кореня *ghu-to, *ghut- “те, що викликається”, а також і.-є. кореня *gheu(e)- “(ви)кликати, благодати”, а ще “жертвова тварина, принесена божеству” та їх семантичні переходи спершу в п.-герм. форму *guthan і надалі у д.-сакс., д.-фриз. god, д.-в.-н. got, гот. guþ, д.-англ. gōd, нім. Gott та їхні значення “вища істота, божество; згодом християнський Бог; подібність Бога; Богоподібна (божественна) людина”. Імовірно, що з коренями *ghauə, *ghu-, *ghut-, *gheu(e) “викликати, закликати” семантично кореспондуються псл. *zъvati, ц.-сл. zovo, санскрит. huta- зі значенням “звати, називати”, а також укр. zvati, рос. zvatъ. Загалом першозначення цих коренів можна символічно описати як “божественна сутність, яку звать до принесеної жертви” [20].

Учений також наводить ще “одну версію, за якою п.-герм. *guþ є похідною семантико-генетичною формою від і.-є. *ghe-, в якому реконструюється значення “лити” (“той, для кого виготовляють жертвну плиту (подібні кам'яні плити були знайдені у раннескіфських та інших курганах” – див. про це: [1, с. 12-19]) і порівнює з д.-інд. висловом “підливати масла у вогонь, жертвувати”)).

Ці та багато інших семантичних переходів аргументує в “Етимологічному словнику германських мов” В. В. Левицький і зазначає, що і.-є. корінь *ghutó-, якого сягає гот. guþ, ще не персоніфіковано називає божество “той, кого викликають у ритуалі для здійснення чуда, дива”, проте його п.-герм. дериват *gūða- уже має безпосередньо значення “Бог”. Припускають, що від цього і.-є. кореня походить ім'я вождя Gaut,

який був “обожнений” і вже від якого утворилися назви трьох германських племен: the Geats, the Goths і the Gutar.

Первісна семантика “викликати божество” і.-є. і п.-герм. коренів має очевидні зв'язки з чуттєвими уявленнями їхніх нащадків – вже давніх британців – про “надприродне створіння”, на позначення якого вживалася лексема ghost (генетичними дериватами якої є також д.-сакс. gest, д.-фриз. jest, нім. Geist “дух, привід”), похідна від п.-герм. кореня *gaistaz, що вже у д.-а. мові набула значення “дихання; добрий/злий дух, ангел/демон”, а ще значення “людина, особа, істота”, які у християнську добу трансформувалися у значення “душа, дух, життя”, адже Бога уявляли як безтілесну, нематеріальну субстанцію, що перебуває у світі духовному [3, с. 201; 21, с. 1076; 20].

Фіксуємо семантичні переходи значення “повітря” у значення “дихання” в окремих індоєвропейських мовах, зокрема у лськ. мові воно виявляється в лексемі gais, яка є генетично спорідненою з д.-а. ghost і в якій згодом розвинулися значення “живий”, “сприятливий” (повітря сприяє диханню) “хороший” (а тому воно є гарним), а також значення “світ”, “світлий”, що наявне і в семантичній структурі деривата gaisma “світло”, що, імовірно, є похідними від і.-є. *ghel “сяяти”, “виблискувати”.

Пор., в англ. мові air “повітря”, але, наприклад, значення “повітря” у швед. слові luft сягає іншого і.-є. кореня з семантикою “світ, сяяти”. При цьому відомо, що у язичників світло символізувало внутрішнє осяяння, просвітлення, уважалося явищем, яке мало космічну силу (блиск від грому, від удару метеориту), відчувалося як безмежне добро й справжня істина. Звідси, повітря було теж тотемом, якому вклонялися як Божеству: пор. англ. air “повітря”, яке має семантичні переходи у д.-а. мові у значеннях “шанувати, вклонятися”, у д.-інд. мові – “набожний”.

Ці стислі етимологічні версії імовірного генетичного походження імені концепту GOOD необхідні для розкриття його діахронного ядра, де такі філософські (морально-етичні) й релігійні поняття, як душа і дух сформувалися внаслідок їх сакралізації спершу в язичницькій сфері, а згодом і в християнській. І в обох цих традиціях душа уявлялася як життєве начало, яку пов'язували з матеріальним тілом людини, але яка відповідала “за внутрішній світ людини, за її настрої, переживання та почуття” [7, с. 445]. Тимчасом дух (дихання) пов'язували з безсмертною частиною душі й уважали носієм розуму.

Очевидно, що під впливом християнства п.-герм. форма іменника *guthan, що мала значення “викликати дух божества” і належала до категорії середнього роду, поступово трансформувалася уже в д.-а. мові в іменник чоловічого роду gōd (християнський єдиний Бог-Отець).

Ця д.-а. назва gōd “deity” була синонімічною за семантикою до латинського номена dues (назва бога в римському пантеоні). Обидві лексеми паралельно вживалися в англійській мові давнього періоду. Але тут слід згадати ще версію семантичних рефлексів значення “вище божество” з символікою гот. слова ansuz (брит. os – “ас”), яке мало теж значення “вище божество”, але винятково в пантеоні богів германців

(божественна сила, шлях до богів для пізнання себе, яка дасть змогу збагнути тайни вищого устрою світу/істини/буття) і не пов'язувалося з християнським Богом. Символічно “Ансуз” асоціювався як “розум/дух” і уявлявся як повітря, необхідне для підтримки життя в будь-якій формі. Також цей символ виконував роль посередника, бо саме завдяки повітрю утворюються звуки, які в безповітряному просторі не поширюються. З цієї причини звук, слово, спілкування тощо – головні відповідники з “Ансуз”. У магії, тобто в ритуалі, всі звуки і слова дуже важливі. Через слово встановлюється зв'язок з богами, і ця традиція дійшла і до християнства у вигляді молитви.

Тому вже в добу християнізації у давньоанглійській мові саме слово *gōd* (а індоєвропейсько-латинізоване *deus* у значенні “християнський Бог”) стає поступово історизмом і вживається надалі в англійській мові в його дериватах зі значенням “день”) закріплюється на позначення Бога/Господа.

Наведені етимологічні версії первісних значень і.-с. коренів, які відображають уявлення індоєвропейців і прагерманців, а згодом і давніх британців про добро дають змогу визначити його ядерну етнічну константу, сформовану в їхній свідомості і пов'язану передовсім із символікою єднання як одного з одним, так і єднання з божеством, по-перше, для пізнання істини (відчуття справжнього його існування і шанування порядків, установлених у природному світі) як відчуття бога і його сили і віри в неї, а, по-друге, для отримання від цього єднання, насамперед, **матеріа-**

льних благ (поки ще морально-етичний/духовний смисл не простежується в першозначеннях символіки добра) як винагороду (у вигляді тих дарів, за якими зверталися до божества) за поклоніння божествам через ритуал жервопринесення.

І не випадково, що генетичними відповідниками і.-с. кореня **ghedh* і всіх його похідних, зокрема і *gōd*, є такі д.-а. найменування, як *gesæ* “власність, багатство, добробут, щастя”, *gestreon*, *gaersum* “багатство, скарби”, *gold* “коштовності” і безпосередньо *goods* “майно”.

Висновки. Відтак, діахронне ядро ціннісно-етичного концепту GOOD формувалося навколо таких основних першозначень, як “богобоязнена людина”, “дружня людина”, “гідний чоловік”, а також “зацікавлена людина в отриманні матеріальних благ не у розумінні накопичених статків, а як прихильність/опіка богів”, тобто у значенні “божественна людина”. У давньоанглійській мові лексема *gōd* функціонувала у значенні “чудовий; цінний; бажаний, сприятливий, корисний; заповнений, цілий, закінчений” щодо абстрактних понять і дій; “доброчлива, добродісна, обожнена/божественна” людина, і ці ж характеристики стосувалися поняття душа, які ймовірно стали результатом семантичного переходу першозначень “гідний, придатний здібний”. А починаючи з 13 ст. у семантичній структурі *gōd* розвинулося значення “милосердна людина”, що дає підстави говорити про набуття цим поняттям морально-етичних ознак.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев А. Ю. Каменный жертвенник или база антропоморфного изваяния? (к этнической принадлежности Келермесских курганов)/Ю. А. Алексеев // Эпоха раннего железа: сб. науч. тр. к 60-летию С. А. Скорого. Серия “Археология и древняя история Украины”. Киев – Полтава, 2009. С.12-19.
2. Етимологічний словник української мови/Інститут мовознавства імені О. О. Потебні [гол. ред. О. С. Мельничук]. Київ: Наукова думка, 1982. Т. 1. 632 с.
3. Левицкий В.В. Этимологический словарь германских языков. Том I.- Винница: Нова Книга, 2010. – 616с.
4. Маковский М. М. Историко-этимологический словарь английского языка. Москва: Издательский дом “Диалог”, 1999. 416 с.
5. Маковский М. М. Язык – миф – культура. Символы жизни и жизнь символов/Марк Михайлович Маковский. – Москва: Русские словари, 1996. 330 с.
6. Меркулова О. А. Семантические законы и образ мира/О. А. Меркулова // Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. Воронеж, 2008. № 3. С. 39-42.
7. Словник української мови: в 11 тт./АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда.- К.: Наукова думка, 1970-1980. – Т. 2. С. 323.
8. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры/Юрий Сергеевич Степанов. Москва: Языки русской культуры, 1997. 824 с.
9. Тищенко О. В. Обрядова семантика у слов'янському мовному просторі/[монографія]/Олег Володимирович Тищенко. Київ: Київський державний лінгвістичний університет, 2000. 236 с.
10. Толстой Н. И. Язык и народная культура. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике/Никита Ильич Толстой. Москва: Индрик, 1995. 509 с.
11. Топоров В. Н. Исследования по этимологии и семантике: В 2-х т./Владимир Николаевич Топоров // Индоевропейские языки и индоевропеистика. Т. 2. Москва: Языки славянских культур, 2006. 544 с.
12. Топорова Т. В. О древнеисландских формулах хаоса и конца мира и их индоевропейские соответствия/Т. В. Топорова // Вопросы языкознания. 1994. № 4. С. 48-51.
13. Топорова Т. В. Об антропоцентризме древнегерманского космогонического мифа/Т. В. Топорова // Логический анализ языка. Образ человека в культуре и языке. Москва: Индрик, 1999. С. 252–261.
14. Топорова Т.В. Об оппозиции “темный мир”/“светлый мир” в древнегерманской космогонии/Т.В. Топорова // Вопросы языкознания. 1998. № 2. С. 39-48.
15. Тресиддер Дж. Словарь символов/Дж. Тресиддер/пер. с англ. Москва: ФАИР-ПРЕСС, 2001. 448 с.
16. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка/пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачёва. 2-е изд., стер. Москва: Прогресс, 1986. Т. 1. 576 с.
17. Цывьян Т. В. Лингвистические основы балканской модели мира/Т. В. Цывьян. – Москва: Наука, 1987. 297 с
18. Шукуров Д. Л. Герменевтика божественного имени // Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2013. № 6 (24). Ч. 1. С. 216-218.
19. Этимологический словарь славянских языков (Праславянский лексический фонд)/[под ред. О. Н. Трубачева]. Москва: Наука, 1979. Вып 6. С. 191-192.
20. Online etymology dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/>
21. Pokorny J. Proto-Indo-European Etymological Dictionary // Indo-European Language Association. 3441p.

REFERENCES

1. Alekseev A.Yu. A stone altar or the base of an anthropomorphic statue? (to ethnic belonging of Kelermesskiy barrows)/Yu. A. Alekseev // The Epoch of early iron: Collection of proceedings to the 60-th anniversary of S. A. Skorogo. Part "Archaeology and ancient history of Ukraine". Kiev-Poltava, 2009. P.12-19.
2. Etymological dictionary of the Ukrainian language/Potebnia Institute of linguistics [ed. in chief O. S. Melnichuk]. Kyiv: Naukova Dumka, 1982. Vol. 632p.
3. Levitskiy V.V. Etymological dictionary of Germanic languages. Volume I.- Vinnitsa: Nova Kniga, 2010.- 616p.
4. Makovskiy M.M. Historical and etymological dictionary of the English language. Moscow: Publishing House "Dialogue", 1999. 416p.
5. Makovskiy M.M. Language-myth-culture. Life symbols and life of symbols /Mark Mihaylovich Makovskiy.-Moscow: Russian dictionaries, 1996. 330p.
6. Merkulova O.A. Semantic laws and image of the world/O. A. Merkulova // Bulletin of Voronezh state University. Part: Linguistics and intercultural communication. Voronezh, 2008. №3. P.39-42.
7. Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes/Academy of Sciences of the Ukrainian SSR. Institute of linguistics; ed.- K.: Scientific thought, 1970-1980. Vol.2. P. 323.
8. Stepanov Yu. S. Constants: Dictionary of Russian culture/Yuriy Sergeevich Stepanov. Moscow: Languages of Russian culture, 1997. 824p.
9. Tishchenko O.V. Ritual semantics in the Slavic language domain/[monograph]/Oleg Volodymyrovych Tishchenko. Kyiv: Kyiv state linguistic University, 2000. 236 p.
10. Tolstoy N.I. Language and popular culture. Essays on Slavic mythology and ethnolinguistics/Nikita Ilich Tolstoy. Moscow: Indrik, 1995. 509p.
11. Toporov V.N. Research in etymology and semantics: in 2 vols./Vladimir Nikolaevich Toporov // Indo-European languages and Indo-European studies. Vol.2. Moscow: Languages of Slavonic cultures, 2006, 544p.
12. Toporova T.V. About the old Icelandic formulas of chaos and the end of the world and their Indo-European correspondences /T.V. Toporova // Voprosy Jazykoznanija. 1994. № 4. P. 48-51.
13. Toporova T.V. On the anthropocentrism of the ancient Germanic cosmogonic myth/T. V. Toporova// Logical analysis of language. The image of individual in culture and language. Moscow: Indrik, 1999. P. 252-261.
14. Toporova T.V. About the opposition "dark world"/"light world" in the ancient Germanic cosmogony/T. V. Toporova // Voprosy Jazykoznanija. 1998. № 2. P. 39-48.
15. Tresidder J. Dictionary of symbols/Jack Tresidder/transl. from Engl. Moscow: FAIR-PRESS, 2001. 448p.
16. Vasmer M. Etymological dictionary of Russian Language/transl. from Germ. and suppl. by O.N. Trubachov. 2-nd edition, Moscow: Progress, 1986. Vol. 1. 576 p.
17. Tsyvivan T. V. Linguistic foundations of the Balkan model of the world/T. V. Tsyvivan.- Moscow: Nauka, 1987. 297 p.
18. Shukurov D. L. Hermeneutics of the divine name// Philological Sciences. Issues of theory and practice. Tambov: Gramots, 2013. No. 6 (24). Part 1. P. 216-218.
19. Etymological dictionary of Slavonic languages (proto-Slavonic word stock)/[edited by O. N. Trubachev]. Moscow: Nauka, 1979. Issue 6. P.191-192.

Reconstruction of the diachronic core of the concept Good (based on Indo-European, Proto-Germanic and Old English primary meanings)

N. Stefanova

The article deals with the discussion of ontological essence of such mental formations as concepts which have a deep diachronic nature and which was laid in the period of formation of primitive pagan worldview of ancient ethnic groups, in particular the Indo-Europeans. Truth, beauty and good also belong to them. The author reveals the essence of the concept as a deep mental construct with a complex network of conceptual features formed by combining various initial semantic features of designated concepts which were formed on the basis of the displaying means of their content of the internal form of concept names. The main attention is focused on the identification of the origins of each individual feature, which objectifies them primarily in the value dimension and reflects the collective archetypes of the British about a certain concept. Effective methodological algorithm has been developed for the reconstruction of these representations which are retained and reflected in primary meanings of the name of concept GOOD and which constitute his diachronic core. In the article we apply the method of semantic reconstruction to restore primary meanings of lexeme *good*, in particular semantic transitions in different derivatives, which reach Indo-European and Proto Germanic etymons and demonstrate the connection with the semantic reflexes of other non-Germanic languages. The main primary meanings concern Indo-European roots **ghu-to*, **ghut-* "that which is invoked" and also Indo-European root **gheu(e)-* "to call, invoke" and "divine entity summoned to a sacrifice" with their semantic transitions in Proto Germanic **guthan* and then Old Saxon, Old Frisian *god*, Old High German *got*, Gothic *guþ*, Old English *gōd* and their meanings "supreme being, deity; the Christian God; image of a god; godlike person". Non Germanic forms correspond with these meanings: Old Slavonic **zvati*, Sanskrit *huta-* with meaning "to call, invoke" and Ukrainian *zvaty*, Russian *zvat*. On the basis of these etymological observations we made an assumption that original symbolics of reconstructed primary meanings can be described as "divine entity summoned to the sacrifice". We hypothetically conclude that mentalising of ideas about good occurred during a long historical and evolutionary period, first in the ancient mythological and syncretic consciousness of the Indo-Europeans and then Germanic people and it was associated with the performance of the ritual of collective unity for the worship to deities for material welfare which brought them a sense of internal psychological satisfaction and a certain sense of fear in case of disfavor of the gods. Due to the spread of Christianity and the formation of monotheism these ideas are transformed into Old English lexeme *gōd* "virtuous, pious, divine" person and fixed as ethnic constant of religious and Christian consciousness of the ancient British. Since 13-th century the meaning "merciful person" has developed in semantic structure of *gōd*, it gives grounds to speak about the acquisition of this concept of moral and ethical characteristics.

Keywords: concept GOOD, diachronic core, semantic reconstruction, primary meaning.